

Zagrożenie narkomanią w wojsku

Threat of drug addiction in the army

Marian Jędrzejczak¹, Józef Kocur²

¹Z Katedry Socjologii Wyższej Szkoły Ekonomii i Administracji w Kielcach

Kierownik: prof. dr hab. A. Malinowski

²Z Zakładu Psychorehabilitacji WAM w Łodzi

Kierownik: prof. dr hab. n. med. J Kocur

Summary

Drug addiction belongs to those phenomena of social pathology with complex causes, mechanisms and conditionings.

Drug addiction mainly concerns young people, also those from the military environment despite the fact that recruitment boards consider detected drug addicts-conscripts to be completely or temporarily unfit for service.

Aim: The aim of this study is to assess the scale of drug addiction among soldiers taking into account the reasons and range of the phenomenon.

Method: Using the method of the auditorial questionnaire, the tests were carried out on the amount trial among servicemen using anonymous questionnaires. The tests were performed in 1996 and the trial consisted of 552 soldiers and then they were repeated using the same questionnaire among 682 soldiers in 2001.

Results: It was found that in the years 1996-2001 the number of soldiers using psychoactive agents increased threefold. Marijuana and amphetamine were the most frequently used drugs. Nearly half of the soldiers tested think that in the army there are no problems with the supply with drugs, and over half of those who take drugs are of the opinion that drugs do not disturb their ability to service.

The results of the tests point to the following conclusions: in 2001 16,6% of the tested soldiers confessed to having contact with drugs, in 1996 this result was 5,1%.

Conclusion: Marijuana and amphetamine still are the most popular among active soldiers. Although majority of servicemen consider taking drugs as a negative phenomenon, every tenth tested soldier pointed to positive effects of their taking. First contacts with drugs the tested soldiers had as early as in secondary school (58,3%), whereas as many as 25% of the tested subjects reported that they had the first contact with drugs in the army.

Słowa kluczowe: narkomania, wojsko

Key words: drug addiction, army

Wstęp

Narkomania to jeden z głównych problemów społecznych, z którym boryka się obecnie wiele społeczeństw. Przyczyn jej rozpowszechnienia jest bardzo wiele; najczęściej to ciekawość, kłopoty i konflikty rodzinne, odczuwany stres i doznawane frustracje, przytłoczenie tempem życia, pogoń za pieniędzmi i sukcesem, poczucie

izolacji i alienacji, naciski członków grup rówieśniczych oraz chęć ucieczki w świat nierealny za pomocą środków odurzających [1, 2].

Narkomania należy do zjawisk z kręgu patologii społecznej i jest uważana za przejaw nieprzystosowania społecznego o złożonych przyczynach, mechanizmach oraz uwarunkowaniach. Zarówno zapobieganie, jak i usuwanie skutków tego zjawiska wymaga niezwykle gruntownej znajomości problemu.

Doniesienia literatury fachowej, oparte na badaniach wśród poborowych, potwierdzają prawdziwość hipotezy, że skuteczna walka z narkomanią możliwa jest jedynie wówczas, gdy dotyczy ona nie tylko jej objawów, lecz także przyczyn [3, 4].

Coraz bardziej powszechna świadomość szkodliwości narkomanii stwarza sprzyjające warunki do działań profilaktycznych i przeciwdziałających temu zjawisku. W Polsce, w związku z narastającym zagrożeniem skutkami narkomanii, opracowano *Krajowy program przeciwdziałania narkomanii...*, który w sposób kompleksowy ujmuje zagrożenia związane z tym zjawiskiem. W dokumencie tym zostały między innymi określone zasady skutecznego zwalczania narkomanii oraz zakres pomocy i opieki, którymi powinny być objęte osoby zażywające środki psychoaktywne, zwłaszcza już uzależnione lub zagrożone uzależnieniem [5].

Zjawisko narkomanii obejmuje swoim zasięgiem różne kręgi i warstwy społeczeństwa, ale głównie dotyczy ludzi młodych. Szczególnie może niepokoić fakt ciągłego obniżania się granicy wieku osób mających po raz pierwszy kontakt z narkotykiem. Wyniki badań prowadzone w różnych miastach i środowiskach młodzieżowych wskazują, że przyjmowanie narkotyków jest w coraz większym stopniu udziałem nieletnich. Stanowi to bardzo poważne zagrożenie zarówno dla psychicznego, jak i fizycznego stanu zdrowia naszej młodzieży, a w przyszłości może wpływać negatywnie na stan zdrowia całego społeczeństwa [6, 7].

Z uwagi na fakt, że poborowi są badani przez komisje lekarskie pod kątem zażywania narkotyków, narkomania nie powinna występować w środowisku wojskowym. Kandydaci do zasadniczej służby wojskowej, którzy zażywają narkotyki, uznawani są przez komisje poborowe za trwale lub czasowo niezdolnych do jej odbywania.

Odrębną, ale bardzo istotną kwestią jest zażywanie narkotyków na terenie jednostki wojskowej. Ponieważ stanowi ona zamknięty i kontrolowany obszar, łatwiej jest rozpoznać osobę ujawniającą zaburzenia zachowania. Charakterystyczne reakcje związane z zażyciem konkretnego narkotyku są jednak dość złożone i dla osoby zobowiązanej do kontroli, a nie posiadającej określonej wiedzy, mogą stanowić poważną trudność diagnostyczną [8, 9].

Zasadniczym celem pracy była próba oceny wielkości zjawiska narkomanii wśród żołnierzy, jego przyczyn, uwarunkowań i rozmiarów, ze szczególnym uwzględnieniem nowych zjawisk i tendencji.

Materiał i metoda

Badania przeprowadzono na próbie kwotowej żołnierzy służby zasadniczej, uwzględniając rodzaj służby, sił zbrojnych i rozmieszczenie jednostek wojskowych.

Zastosowano technikę audytoryjną i posłużono się kwestionariuszem, który zawierał pytania otwarte i zamknięte.

Do wszystkich badań użyto tego samego kwestionariusza, uzyskując w ten sposób

panelowy charakter badań oraz porównywalność wyników z poszczególnych lat.

Badania przeprowadzono w WIBS¹ – w roku 1996 wśród 552 żołnierzy i w roku 2001 wśród 682 żołnierzy służby zasadniczej.

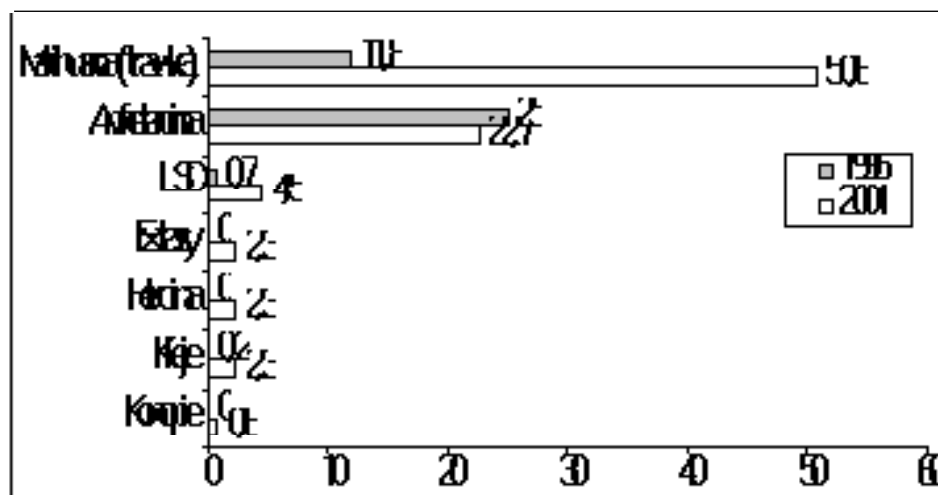
Wyniki badań i omówienie

Według jednej piątej ankietowanych (22,7%), w ich pododdziale istnieje problem zażywania środków odurzających, natomiast zdecydowana większość badanych nie wskazuje na występowanie tego rodzaju patologii (66,1%). Odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało 11,2%. Z odpowiedzi na pytanie wprost o liczbę żołnierzy zażywających narkotyki wynika, że tego rodzaju problemy ma 11% żołnierzy w pododdziałach.

O skali tego zjawiska świadczą odpowiedzi na pytanie dotyczące zażywania narkotyków. Wynika z nich, że wśród badanych żołnierzy w 2001 r. 16,6% zażywało narkotyki (w tym 46% często, 42% od czasu do czasu, 12% sporadycznie). Na analogiczne pytanie zadane w 1996 r. uzyskano następujące odpowiedzi: 5,1% zażywało narkotyki, w tym 0,5 często, 1,4 od czasu do czasu, 3,2 sporadycznie.

Porównanie tych wyników świadczy o tym, że w ciągu badanego okresu nastąpił ponadtrzykrotny wzrost liczby żołnierzy biorących narkotyki. Do najczęściej zażywanych należą: marihuana i amfetamina, mniej popularnymi środkami są LSD i extazy. Zdaniem badanych marihuana i amfetamina są najłatwiejsze do zdobycia. Są też takie narkotyki, które pojawiają się sporadycznie oraz takie, których nie udało się zidentyfikować, np. „siara”. Szczegółowe dane przedstawiono na rys. 1.

Na podstawie powyższych wyników badań można przypuszczać, że spośród żoł-

Rys. 1 Rodzaje narkotyków zażywane najczęściej przez żołnierzy (dane w %)

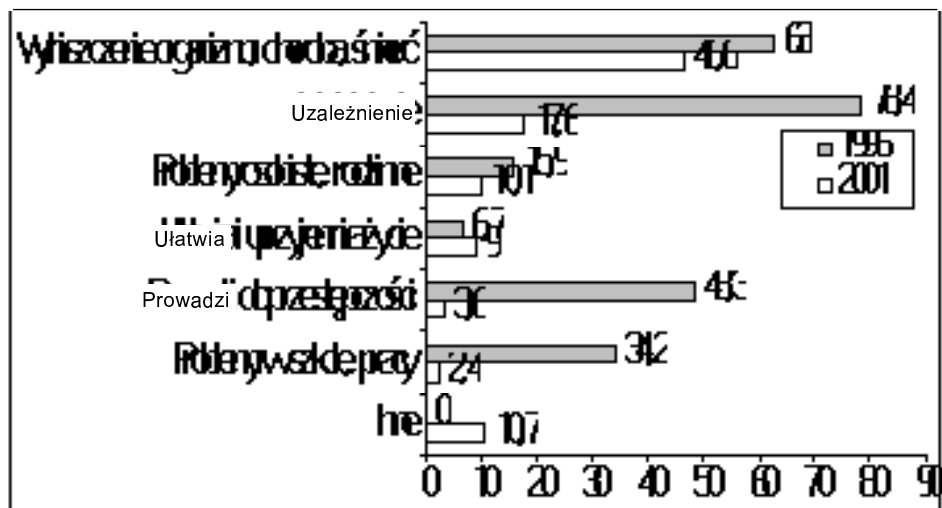
¹ WIBS – Wojskowy Instytut Badań Społecznych

nierzy zagrożonych uzależnieniem połowę można uznać za grupę dużego ryzyka.

W ciągu pięciu lat, jakie upłynęły pomiędzy badaniami, nie zmieniła się scena narkotyczna: nadal najbardziej popularnym narkotykiem w środowisku żołnierzy służby zasadniczej jest marihuana i amfetamina.

Na pytanie, jakie mogą być skutki zażywania narkotyków, najczęściej odpowiadano, że negatywne. Prawie połowa odpowiedzi podkreśla ujemne biologiczne i zdrowotne skutki brania narkotyków. Żołnierze uznają również, że samo uzależnienie jest negatywną konsekwencją kontaktów z substancjami psychoaktywnymi. Co dziesiąta odpowiedź wskazywała jednak na „pozytywne” efekty zażywania narkotyków, czyli „łatwe i przyjemne życie”. Szczegółowe dane przedstawiono na rys. 2.

Interesujący jest przebieg scenariusza inicjacji narkotykowej. Analizie poddano

Rys. 2 Skutki zażywania narkotyków w opiniach żołnierzy służby zasadniczej (dane w %)

wyłącznie opinie tych żołnierzy, którzy zażywali narkotyki. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że najczęściej pierwsze zażycie narkotyków przypada na czas nauki w szkole ponadpodstawowej: 58,3% biorących narkotyki wskazywało na ten właśnie okres. Jedna czwarta spośród zażywających narkotyki (25,0%) właśnie w wojsku pierwszy raz spotkała się z tego typu środkami. Pierwszy kontakt z narkotykami w szkole podstawowej podało 8,3% respondentów.

Fakt, że jedna czwarta zażywających narkotyki pierwszy kontakt z nimi miała w wojsku, należy uznać za bardzo niepokojący. Żołnierzy biorących narkotyki zapytano również o zamiary dotyczące dalszego ich zażywania. Uzyskane wyniki dowodzą, że zdania żołnierzy są w tej kwestii podzielone. Prawie połowa tej grupy badanych chciałaby skończyć z braniem narkotyków, a nieco większa liczba uważa, że narkotyki nie stanowią dla nich problemu w pełnieniu służby (odpowiednio 47,6% i 52,4% spośród biorących narkotyki).

Za niepokojący można uznać fakt, że wśród żołnierzy, którzy nie biorą narkotyków,

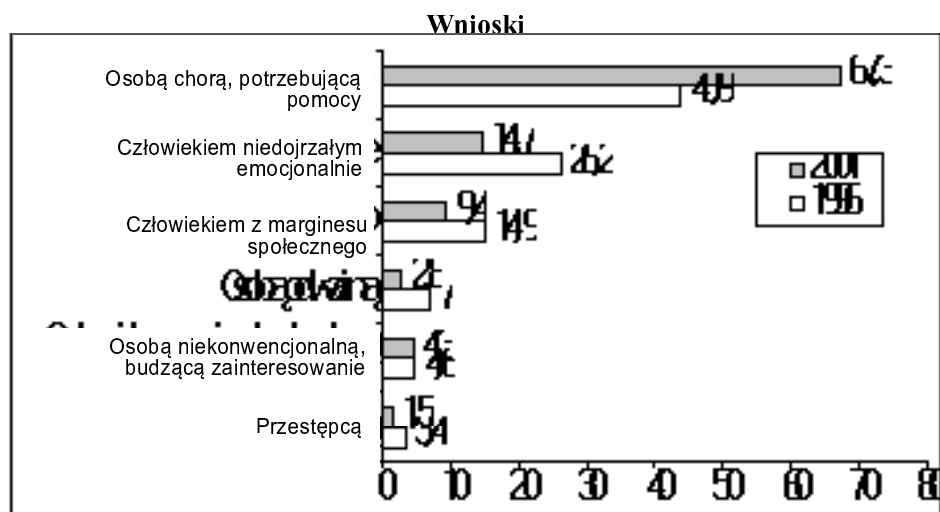
co piętnasty chciałby ich spróbować (6,7%).

Kolejnym czynnikiem sprzyjającym zagrożeniu uzależnieniem jest stosunkowo łatwy dostęp żołnierzy do środków odurzających. Prawie połowa badanych uważa, że w wojsku nie ma problemów z zaopatrzeniem się w narkotyki (47,5%); odmiennego zdania jest jedna piąta badanych (21,6%). Odpowiedzi „trudno powiedzieć” udzieliło 30,8% żołnierzy.

Prawie dwie trzecie badanych (64%) nigdy nie uczestniczyło w akcjach profilaktycznych dotyczących środków odurzających i skutków ich przyjmowania. Kilka razy w zajęciach takich uczestniczyło 17,9% żołnierzy, jeden raz 18,1%. Można zatem uznać, że zdecydowana większość żołnierzy służby zasadniczej nie spotkała się w wojsku z instytucjonalnymi formami zapobiegania i przeciwdziałania patologii narkotykowej. Wskazuje to na pilną potrzebę silniejszego akcentowania przejawów tej formy patologii społecznej, zwłaszcza że przyjmowanie psychoaktywnych substancji uzależniających staje się coraz powszechniejsze wśród żołnierzy służby zasadniczej.

Żołnierze przyznający się do brania narkotyków mają najczęściej za sobą od 7 do 9 miesięcy służby. Zażywający narkotyki pochodzą zazwyczaj z dużych miast, powyżej 500 tysięcy mieszkańców, rzadziej natomiast wywodzą się ze wsi. Prawidłowość ta wystąpiła w obu przeprowadzonych badaniach.

Mimo że ogólna stratyfikacja ocen osoby uzależnionej pozostała prawie nie zmieniła, to radykalnie zmieniły się proporcje poszczególnych kategorii. W 1996 więcej żołnierzy niż w 2001 roku uznawało biorących narkotyki za wymagające pomocy ofiary nałogu. Obecnie nadal dominuje takie przekonanie, ale znacznie wzrósł odsetek badanych określających zażywających narkotyki jako niedojrzałych emocjonalnie lub jako ludzi z marginesu społecznego. Niepokojący jest wzrost liczby żołnierzy, dla których branie narkotyków jest czymś nobilitującym. Szczegółowe dane przedstawiono na rys. 3.

Rys. 3 Kim jest osoba zażywająca narkotyki w opinii żołnierzy służby zasadniczej (dane

durchgeführt, dann mit Hilfe derselben Umfrage im Jahre 2001 auf 682 Soldaten wiederholt.

Es wurde festgestellt, dass in den Jahren 1996–2001 dreimalige Steigerung der Zahl der Soldaten erfolgte, die psychoaktive Mittel einnahmen, die süchtig machen.

Am häufigsten eingenommene Drogen waren Marihuana und Amfetamin. Fast die Hälfte der untersuchten Soldaten meint, dass es im Militär keine Probleme mit der Besorgung der Drogen gibt, und mehr als die Hälfte von denjenigen, die Drogen einnehmen, behauptet, dass sie kein Problem während des Dienstes sind.

Die Ergebnisse der Untersuchungen zeigen auf folgende Schlussfolgerungen: im Jahre 2001 gaben 16,6% zu, Drogen einzunehmen, und im Jahre 1996 nur 5,1%.

Bisher erfreuen sich Marihuana und Amfetamin unter den Soldaten der größten Popularität. Obwohl die Soldaten am meisten Drogeneinnahme als eine negative Erscheinung betrachten, spricht jedoch jeder zehnte auch von Vorteilen ihrer Einnahme. Die ersten Kontakte mit Drogen hatten die untersuchten Soldaten am häufigsten in der Schulzeit, in der Oberschule (58,3%), dagegen hatten bis 25% der gefragten Soldaten ihren ersten Kontakt mit Drogen beim Militär.

Les dangers de la narcomanie dans l'armée

Résumé

La narcomanie est une pathologie sociale dont les causes, mécanismes et conditions sont très complexes. Elle concerne avant tout les jeunes gens, aussi dans l'armée bien que pendant le recrutement les personnes qui se droguent sont disqualifiées.

Objectif: On veut estimer les dimensions de la narcomanie dans l'armée y compris ses causes et son rang.

Méthode: En profitant du questionnaire auditoire anonyme on examine 552 soldats en 1996 et 682 soldats en 2001 (le même questionnaire).

Résultats: On constate qu'au cours des années 1996–2001 le nombre des soldats se droguant accroît trois fois. Les soldats se droguent le plus souvent de la marihuana et de l'amphétamine. La moitié d'eux croit que dans l'armée il n'y a pas de problèmes d'achats des drogues et plus de la moitié d'eux trouve que la drogue ne leur dérange pas dans leur service militaire.

Ces résultats entraînent les conclusions suivantes: en 2001 16,6% des soldats testés confirment le contact avec la drogue, tandis qu'en 1996 – seulement 5,1%.

Conclusions: La marihuana et l'amphétamine sont les plus populaires drogues dans l'armée. Bien que la majorité de soldats considère la drogue comme phénomène négatif, le dixième soldat testé indique aussi ses effets positifs. Les soldats avouent que leurs premiers contacts avec la drogue ont eu lieu à l'école secondaire (58,3%), cependant pour 25% de soldats testés ce premier contact a eu lieu pendant leur service militaire.

Piśmiennictwo

1. Rogala-Oblekowska J. *Młodziż i narkotyki. Rodzinne czynniki ryzyka i nałogu*. Warszawa: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych UW; 999. s. 9.
2. Cekiera Cz. *Psychoprofilaktyka uzależnień oraz terapia; resocjalizacja osób uzależnionych*. Lublin: Tow. Naukowe KUL; 1998. s. 10.
3. Majer-Zahorowski O, Zimak J. *Problemy narkomanii*. Warszawa: ULMAK; 1998. s. 11.
4. Jędrzejczak M. *Narkomania w wojsku*. Kielce: CAN; 2001, s. 93–107.
5. *Krajowy program przeciwdziałania narkomanii na lata 1999–2001*, Warszawa: MziOS; 1999. s. 35–45.
6. *Serwis informacyjny narkomania*. Warszawa: Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii; 1998, 9: 2.
7. Becker HS, Outsiders. *Studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press; 1963, s. 9.

8. Cekiera Cz. *Ryzyko uzależnień*. Lublin: Tow. Naukowe KUL; 1994. s. 18–19.

9. Thille Z. *Socjologiczne uwarunkowania toksykomanii*. *Zdrowie Psychiczne* 1973; 3: 14.

Otrzymano: 30.07.2002

Zrecenzowano: 6.11.2002

Przyjęto do druku: 23.01.2003

Adres: Marian Jędrzejczak
91-211 Łódź, ul., Rydzowa